

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 • 50 • 2009

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «ЮРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ ІВАНОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(Заява № 40450/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

15 жовтня 2009 року

ОСТАТОЧНЕ

15/01/2010

Текст рішення може зазнати редакційної правки.

У справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція),
засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пeer Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Райт Маруст (Rait Maruste),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Миряна Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Здравка Калайджиева (Zdravka Kalaydjieva),
Михайло Буроменський (Mykhaylo Buromenskiy), *суддя ad hoc*,
та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,
після наради за зачиненими дверима 22 вересня 2009 року,
виносить таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 40450/04) проти України, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянином Росії Юрієм Миколайовичем Івановим (далі — заявник) 13 вересня 2004 року.

2. Заявника представляв п. І. Погасій, адвокат, що практикує в м. Кіровограді. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — п. Ю. Зайцев, Міністерство юстиції.

3. 24 червня 2006 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити про заяву Уряд. Було також ухвалено рішення розглядати заяву по суті одночасно з питанням щодо її прийнятності (пункт 3 статті 29).

4. Згідно з пунктом 1 статті 36 Конвенції Уряду Росії було запропоновано здійснити своє право на участь у провадженні, але він відмовився.

5. 25 листопада 2008 року палата вирішила розглянути зазначену вище заяву в першочерговому порядку відповідно до правила 41 Регламенту Суду та поінформувати сторони про те, що вона розглядає доцільність застосування процедури «пілотного» рішення Суду у цій справі (див. нещодавнє рішення у справі «Бурдов проти Росії» (№ 2) (Burdov v. Russia (no. 2), № 33509/04, пп. 129–130, від 15 січня 2009 року). Палата також вирішила запропонувати сторонам, як це передбачено підпунктом «с» пункту 2 правила 54, подати додаткові зауваження щодо справи.

6. Сторони подали додаткові письмові зауваження. Заявник звернувся до палати з клопотанням про проведення слухання та відмову від розгляду справи на користь Великої палати, як це передбачає правило 72. Уряд висунув заперечення проти проведення слухання та відмови від розгляду справи на користь Великої палати. Згідно з пунктом 3 правила 54 і пунктами 1 і 2 правила 72 палата вирішила, що немає потреби в проведенні слухання та в переданні справи на розгляд Великої палати.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

7. Заявник народився у 1957 році і живе у Москві.

А. Провадження у справі стосовно військової частини

8. У жовтні 2000 року заявник звільнився з лав Збройних Сил України. Він мав право на одержання вихідної допомоги при виході на пенсію та грошову компенсацію за неотримане речове майно, але ці суми не було виплачено йому при звільненні.

9. У липні 2001 року заявник вчинив позов до військового суду Черкаського гарнізону проти військової частини А-1575, вимагаючи виплати зазначеної заборгованості. 22 серпня 2001 року суд задовольнив його позов в повному обсязі і зобов'язав військову частину виплатити заявникові компенсацію за неотримане речове майно в розмірі 1449,36 гривень¹, заборгованість з виплати вихідної допомоги в розмірі 2512,50 гривень² та компенсацію судових витрат у розмірі 51 гривні³. 22 вересня 2001 року рішення суду набрало законної сили.

10. Згодом (дату не вказано) заявник одержав 2512,50 гривень⁴. Решта призначених судом сум залишалася невиконаною.

11. Виконавче провадження за рішенням суду від 22 серпня 2001 року було відкрито 24 січня 2002 року. Під час провадження державні виконавці повідомили заявника про те, що, хоча на банківські рахунки боржника було накладено арешт, коштів на цих рахунках виявлено не було.

12. Листом від 12 листопада 2002 року Міністерство оборони поінформувало заявника про те, що дію положень законодавства, що передбачали його право на грошову компенсацію за військову форму, призупинено, і що в бюджеті не передбачено коштів на здійснення таких виплат.

13. 5 травня 2003 року військову частину (боржника) було розформовано, і її правонаступником визначено військову частину А-0680.

14. Листом від 6 квітня 2004 року державні виконавці повідомили заявника, що військова частина А-0680 не має коштів на виплату заявникові заборгованості за рішенням від 22 серпня 2001 року. Вони також зазначили, що примусовий продаж майна, яке належить військовим частинам, заборонений законом.

15. Рішення суду від 22 серпня 2001 року залишається частково невиконаним.

В. Провадження стосовно державних виконавців

16. У 2002 році заявник звернувся до Ленінського районного суду м. Кіровограда (далі — Ленінський суд) зі скаргою на дії державної виконавчої служби, стверджуючи, що рішення від 22 серпня 2001 року не було виконано з її вини. 3 грудня 2002 року суд ухвалив, що державні виконавці не вжили необхідних заходів з виконання рішення, винесеного на користь заявника, і зобов'язав їх визначити відповідні банківські рахунки військової частини —

¹ Приблизно 296 євро

² Приблизно 513 євро.

³ Приблизно 10 євро.

⁴ Приблизно 513 євро.

боржника та накласти на них арешт, щоб стягнути кошти, які знаходяться на таких рахунках.

17. За твердженням заявника, державні виконавці не виконали ухвалу суду від 3 грудня 2002 року. 20 травня 2003 року він звернувся до того самого суду з позовом до державної виконавчої служби, вимагаючи відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

18. 29 липня 2003 року позов заявника було частково задоволено. Ленінський суд визнав, що судові рішення від 22 серпня 2001 року залишилися невиконаним з вини державних виконавців, і призначив заявникові відшкодування за матеріальну шкоду в розмірі 1500,36⁵ гривень та за моральну шкоду — в розмірі 1000 гривень⁶. 29 серпня 2003 року рішення від 29 липня 2003 набуло законної сили. 25 лютого 2004 року апеляційну скаргу заявника на рішення суду від 29 липня 2003 року було залишено без задоволення з огляду на недотримання строку її подання.

19. 3 березня 2004 року заявник подав до Ленінського суду письмову заяву про видачу виконавчого листа для виконання рішення суду від 29 липня 2003 року. Заявник не одержав ані виконавчий лист, ані відповідь на свою заяву. Судове рішення від 29 серпня 2003 року залишається невиконаним.

20. Протягом усього провадження стосовно державних виконавців заявник користувався допомогою адвоката, який представляв його інтереси.

С. Заява до Суду

21. За твердженням адвоката заявника, для того, щоб обґрунтувати заяву, яка подавалася до Суду, він намагався витребувати деякі документи (які саме — не уточнюється) з матеріалів справи заявника, які перебували в Ленінському суді. 13 липня 2004 року він звернувся до зазначеного суду з клопотанням надіслати йому всі документи з матеріалів справи, не уточнивши при цьому, що вони потрібні йому для підготовки справи заявника для розгляду в Суді у Страсбурзі.

22. Листом від 29 липня 2004 року Ленінський суд поінформував адвоката, що той не надав доручення, яке посвідчує його повноваження діяти від імені заявника, і тому не може отримати запитувані документи.

23. Адвокат заявника повторно не подавав це клопотання з відповідним дорученням.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

А. Конституція України від 26 червня 1996 року

24. Стаття 124 Конституції передбачає:

«...Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України».

⁵ Приблизно 256 євро.

⁶ Приблизно 171 євро.

В. Кримінальний кодекс України 2001 року

25. Стаття 382 Кодексу передбачає:

«1. Умисне невиконання службовою особою вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

С. Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року

26. Закон визначає порядок примусового виконання рішень судів та інших компетентних органів і посадових осіб (далі — рішення).

27. Згідно зі статтею 2 Закону примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Інші органи і посадові особи можуть також здійснювати виконавчі дії відповідно до закону. Зокрема, згідно зі статтею 9 виконання рішень про стягнення коштів з рахунків, на яких обліковуються кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, або з бюджетних установ здійснюється органами Державного казначейства.

28. Закон визначає широке коло повноважень державних виконавців при здійсненні виконавчого провадження. Зокрема, вони мають право вимагати і одержувати від відповідних осіб інформацію та документи, необхідні для проведення виконавчих дій, входити до приміщень, що належать боржникам або зайняті ними, накладати арешт на майно боржника та реалізовувати його, накладати арешт на кошти боржника, які знаходяться на рахунках в установах банків, накладати стягнення у вигляді штрафу на громадян і посадових осіб у випадках, передбачених законом (статті 4, 5 Закону). Вимоги державного виконавця щодо виконання рішень є обов'язковими для усіх органів, організацій, посадових осіб і громадян на території України. Згідно зі статтями 6 і 88 Закону за невиконання особами вимог державних виконавців останні мають право застосовувати до таких осіб санкції у вигляді накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У разі наявності у діях таких осіб ознак злочину державний виконавець має домагатися притягнення їх до кримінальної відповідальності.

29. Стаття 3 Закону містить перелік документів, на підставі яких здійснюється примусове виконання рішень державною виконавчою службою (далі — виконавчі документи). Зокрема, це — виконавчі листи, що видаються

судами, ухвали і постанови судів у цивільних, господарських, адміністративних та кримінальних справах, судові накази, рішення Європейського суду з прав людини. Для того, щоб ініціювати відкриття виконавчого провадження, особа, на користь якої винесено рішення суду (стягувач), або прокурор у випадках представництва інтересів громадянина чи держави в суді повинні подати до державної виконавчої служби один з документів, зазначених у статті 3, разом із заявою про примусове виконання рішення (стаття 18). Державний виконавець зобов'язаний у триденний строк визначити, чи відповідає виконавчий документ вимогам закону, і, якщо відповідає, відкрити виконавче провадження, яке має бути завершено, як правило, упродовж шести місяців (статті 24–25). Стаття 34 Закону зобов'язує державного виконавця зупинити виконавче провадження за певних обставин. Таке зупинення є обов'язковим у випадку, наприклад, порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника і запровадження ним мораторію на вимоги стягувача або якщо відповідне підприємство внесено до Реєстру підприємств паливно-енергетичного комплексу, які беруть участь у процедурі погашення заборгованості відповідно до Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу».

30. Згідно зі статтею 37 виконавче провадження підлягає закінченню у випадку, зокрема, фактичного повного виконання рішення, закінчення передбаченого законом строку для даного виду стягнення або передачі виконавчого документа ліквідатору боржника у разі визнання боржника банкрутом. Державний виконавець повинен повернути виконавчий документ стягувачеві, якщо, наприклад, у боржника відсутнє майно, на яке може бути звернено стягнення, і здійснені державним виконавцем заходи щодо розшуку такого майна виявилися безрезультатними.

31. Сторони виконавчого провадження або особи, які беруть участь у ньому, мають право оскаржити дії чи бездіяльність державного виконавця до вищестоящего органу державної виконавчої служби або до відповідного суду та вимагати відшкодування збитків (статті 7, 85 і 86).

32. Прикінцеві положення Закону передбачають призупинення дії статей 4 і 5 Закону стосовно підприємств, внесених до Реєстру підприємств паливно-енергетичного комплексу, які беруть участь у процедурі погашення заборгованості відповідно до Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу».

Д. Закон України «Про виконавчу службу» від 24 березня 1998 року

33. Стаття 11 цього Закону передбачає, що шкода, заподіяна державним виконавцем під час виконання рішення, підлягає відшкодуванню у порядку, передбаченому законом, за рахунок держави.

Е. Закон України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» від 21 вересня 1999 року

34. Згідно зі статтею 5 цього Закону військова частина як суб'єкт господарської діяльності несе передбачену законом відповідальність за невиконання договірних зобов'язань і за шкоду й збитки, заподіяні довкіллю, правам та інтересам фізичних і юридичних осіб та державі. Для виконання своїх зобов'язань військова частина може використати кошти, що надходять

на її рахунок по відповідних статтях кошторису, за винятком захищених статей. У разі недостатності таких коштів відповідальність за зобов'язаннями військової частини несе Міністерство оборони України. Стягнення за зобов'язаннями військової частини не може бути звернено на майно, за нею закріплене.

III. ВІДПОВІДНІ ДОКУМЕНТИ РАДИ ЄВРОПИ

А. Рекомендація Rec(2004)6 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо вдосконалення національних засобів правового захисту від 12 травня 2004 року

35. На своїй 114-й сесії Комітет міністрів розглянув заходи, потрібні для гарантування довгострокової ефективності системи контролю, встановленої Конвенцією, і порекомендував, зокрема, державам-членам: «з урахуванням рішень Суду, що вказують на структурні або загальні недоліки в національному праві чи практиці, здійснювати контроль за ефективністю існуючих національних засобів правового захисту і, в разі необхідності, створювати нові ефективні засоби правового захисту, щоб уникнути розгляду аналогічних справ у Суді...»

36. У Додатку до Рекомендації від 12 травня 2004 року Комітет міністрів зазначив:

«...Перед Судом постала проблема дедалі більшої кількості заяв. Така ситуація ставить під загрозу довгострокову ефективність системи, а отже, вимагає негайного реагування договірних сторін. Саме в цьому контексті наявність ефективних національних засобів правового захисту набуває особливої ваги. Найімовірніше, що вдосконалення наявних національних засобів правового захисту матиме якісні та кількісні наслідки для завантаженості Суду:

— з одного боку, має зменшитися потік поданих на розгляд заяв: якщо в національних органах

розгляд справ буде достатньо ретельним, менше заявників будуть змушені звертатися до Суду;

— з іншого боку, завдяки вдосконаленню національних засобів правового захисту Суду буде легше розглядати заяви, якщо перед цим національний орган розглядав справи по суті...

13. Коли вже прийнято рішення, в якому вказується на структурні чи загальні недоліки в національному праві або практиці («пілотна справа»), а велика кількість заяв до Суду з такою самою проблемою («аналогічні справи») вже перебувають на розгляді або, ймовірно, будуть подані, держава відповідач у разі потреби повинна забезпечити для потенційних заявників ефективний засіб правового захисту, який дасть їм змогу звернутися до компетентного національного органу і який може також застосовуватися й тими заявниками, які вже звернулися до Суду. Такий швидкий та ефективний засіб захисту дав би можливість відновити їхні права на національному рівні відповідно до принципу субсидіарності конвенційної системи.

14. Запровадження такого національного засобу правового захисту може також відчутно зменшити завантаженість Суду. Тимчасом як негайне виконання пілотного рішення залишається надзвичайно важливим для розв'язання структурної проблеми, а отже, і для запобігання майбутнім заявам

з того самого питання, може існувати певна категорія осіб, на яких уже позначилися наслідки такої проблеми до її розв'язання...

16. Зокрема, після постановлення пілотного рішення, в якому було визнано наявність конкретної структурної проблеми, однією з альтернатив може бути підхід *ad hoc*, коли відповідна держава визначає доцільність запровадження спеціального засобу правового захисту чи розширення існуючого засобу захисту на законодавчому рівні або шляхом судового тлумачення. ...

18. Якщо після пілотної справи запроваджуються спеціальні засоби правового захисту, уряди повинні негайно повідомити про це Суд, щоб він міг враховувати їх при розгляді подальших аналогічних справ. ...».

В. Резолюція Res(2004)3 Комітету міністрів Ради Європи від 12 травня 2004 року щодо рішень, які розкривають системну проблему, що лежить в основі порушення

37. На тій самій сесії 12 травня 2004 року Комітет міністрів ухвалив резолюцію, в якій порекомендував Суду:

«... І. наскільки це можливо, вказувати у своїх рішеннях про порушення Конвенції на те, що, на його думку, становить системну проблему, яка лежить в основі порушення, та на першопричину цієї проблеми — зокрема у тому випадку, коли вона може спричинити зростання кількості звернень,— з метою надання допомоги державам у пошуку належного розв'язання цієї проблеми, а Комітетові міністрів — у нагляді за виконанням рішень;

II. будь-яке рішення, що вказує на наявність системної проблеми та її першопричину, окремо доводити до відома не лише відповідних держав та Комітету міністрів, а й до відома Парламентської асамблеї, Генерального секретаря Ради Європи та Комісара Ради Європи з прав людини і висвітлювати такі рішення в належний спосіб через базу даних Суду».

С. Проміжна резолюція [CM/ResDH(2008)1] Комітету міністрів Ради Європи від 6 березня 2008 року щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у 232 справах проти України, які стосуються невиконання або суттєвих затримок у виконанні остаточних рішень національних судів, винесених проти держави та підпорядкованих їй суб'єктів, а також відсутності ефективного засобу юридичного захисту

38. 6 березня 2008 року згідно з пунктом 2 статті 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Комітет міністрів розглянув заходи, запроваджені Урядом України для забезпечення виконання рішень Суду у справах, в яких порушується питання тривалого невиконання остаточних рішень національних судів. Комітет міністрів ухвалив тимчасову резолюцію (CM/ResDH(2008)1), у відповідних положеннях якої зазначено:

«Комітет міністрів...

ВИСЛОВЛЮЄ ОСОБЛИВУ ЗАНЕПОКОЄНІСТЬ у зв'язку з тим, що, незважаючи на цілий ряд законодавчих та інших важливих ініціатив, до яких неодноразово приверталася увага Комітету міністрів, поки що досить мало зроблено для того, щоб подолати існуючу структурну проблему невиконання рішень національних судів;

НАСТІЙНО РЕКОМЕНДУЄ державним органам України виявити більшу державну відповідальність в досягненні відчутних результатів та визначити як особливий політичний пріоритет дотримання своїх зобов'язань за Конвенцією та виконання рішень Європейського суду, щоб забезпечити повне і вчасне виконання рішень національних судів;

ЗАКЛИКАЄ органи влади України запровадити ефективну національну політику, координовану на найвищому урядовому рівні, з метою ефективного виконання пакета вже оголошених заходів, а також інших заходів, якщо такі потребуватимуться для подолання проблеми, про яку йдеться;

НАСТІЙНО ЗАКЛИКАЄ органи влади України прийняти в першочерговому порядку закони, проекти яких було доведено до відома Комітету міністрів — зокрема, йдеться про проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо захисту прав особи на досудове слідство, розгляд справи судом та виконавче провадження протягом розумного строку)»;

РЕКОМЕНДУЄ органам влади розглянути можливість запровадження на період, протягом якого прийматимуться зазначені закони, тимчасових заходів, спрямованих на зменшення, наскільки це можливо, ризику нових порушень Конвенції аналогічного характеру і, зокрема:

— розглянути можливість запровадження заходів, подібних тим, яких вже було вжито у сфері освіти, в інших сферах, в яких виявлено схожі проблеми;

— вжити заходів, які б забезпечували ефективне управління й контроль за державними органами й підприємствами і виключили б таким чином проблему виникнення заборгованостей перед їх працівниками;

— забезпечити ефективну реалізацію на практиці положень про відповідальність посадових осіб за невиконання рішень;

— призначити відшкодування за шкоду, спричинену затримками у виконанні рішень національних судів, безпосередньо на підставі положень Конвенції та практики Європейського суду, як це передбачено Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»;

ЗАПРОШУЄ органи влади України визначити, додатково до вже оголошених, заходи, які б належним чином допомогли:

— покращити планування бюджетного процесу — зокрема, шляхом забезпечення відповідності між положеннями бюджетного законодавства та платіжними зобов'язаннями держави;

— забезпечити наявність конкретних механізмів оперативного додаткового фінансування у випадку недостатності первинних бюджетних асигнувань, щоб не допускати невинуватених затримок у виконанні судових рішень; і

— забезпечити наявність ефективної процедури та коштів для виконання рішень національних судів, винесених проти держави...».

D. Рішення від 8 червня 2009 року Комітету міністрів Ради Європи щодо 300 справ, які стосуються невиконання або суттєвих затримок у виконанні органами державної влади або державними підприємствами остаточних судових рішень

39. З 2 до 5 червня 2009 року Комітет міністрів відновив розгляд згідно з пунктом 2 статті 46 Конвенції існуючої низки рішень Суду проти України стосовно невиконання чи затримок у виконанні рішень національних судів. У зв'язку з цим Комітетом міністрів було прийнято рішення CM/Del/Dec (2009)1059:

«Представники,

1. нагадали, що — як це визнав Комітет міністрів у своїй Тимчасовій резолюції CM/ResDH(2008)1 — невиконання рішень національних судових органів є структурною проблемою в Україні;

2. зазначили, що й далі існує цілий ряд справ, в яких рішення національних судів залишаються невиконаними попри рішення Європейського суду;

3. зазначили із занепокоєнням, що, попри зусилля, докладені органами влади України в запровадженні тимчасових заходів, структурну проблему, яка лежить в основі порушень, досі не усунуто;

4. зауважили, що невжиття всіх необхідних заходів, включно з раніше оголошеними законодавчими заходами, призвело до постійного зростання потоку нових заяв до Європейського суду стосовно невиконання рішень національних судів;

5. зазначили із занепокоєнням у зв'язку з цим, що досі не визначено як пріоритет запровадження національного засобу юридичного захисту щодо невиконання чи затримок у виконанні рішень національних судів попри неодноразові заклики Комітету міністрів з цього приводу;

6. знову закликали органи влади України невідкладно вжити необхідних заходів для забезпечення дотримання Україною своїх зобов'язань за Конвенцією і, зокрема, повторно дослідити ті різноманітні пропозиції щодо реформування, які було висунуто під час розгляду цих справ (див., зокрема, документи: CM/Inf/DH(2007)30 (з внесеними поправками) та CM/Inf/DH(2007)33));

7. вирішили відновити розгляд цих питань не пізніше грудня 2009 року (на своєму 1072-му засіданні), що, можливо, здійснюватиметься у світлі проекту тимчасової резолюції щодо кола вжитих на той час загальних та індивідуальних заходів та інших ще не вирішених питань, якщо такі існуватимуть».

ЩОДО ПРАВА

I. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ ТА СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ

40. Заявник скаржився на невиконання рішення військового суду Черкаського гарнізону від 22 серпня 2001 року, рішення Ленінського районного суду від 29 липня 2003 року та ухвали Ленінського районного суду від 3 грудня 2002 року. У цьому зв'язку він посилався на пункт 1 статті 6 Конвенції та статтю 1 Першого протоколу, у відповідних положеннях яких зазначено:

Пункт 1 статті 6

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку... судом, ..., який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

Стаття 1 Першого протоколу

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права».

A. Доводи сторін

41. Уряд доводив, що пункт 1 статті 6 Конвенції незастосовний *ratione materiae* до провадження у справі про компенсацію за військову форму, яку заявник був зобов'язаний носити під час виконання ним своїх службових обов'язків. На думку Уряду, призначення такої компенсації мало публічно-правовий характер і не визначало прав і обов'язків приватно-правового характеру. Посилаючись на такі самі аргументи, Уряд стверджував, що не було ніякого втручання у право заявника на мирне володіння своїм майном у значенні статті 1 Першого протоколу у зв'язку з рішенням суду від 22 серпня 2001 року.

42. Уряд також доводив, що заявник не вичерпав національних засобів юридичного захисту і не має статусу жертви у зв'язку зі своїми скаргами на невиконання рішення від 29 липня 2003 року, оскільки не подав до виконавчої служби виконавчий лист для відкриття виконавчого провадження за зазначеним рішенням. Уряд заявляв, що держава не несе відповідальності за виконання зазначеного рішення.

43. Тому Уряд просив Суд оголосити заяву неприйнятною.

44. Заявник з цим не погоджувався. Зокрема, він стверджував, що пункт 1 статті 6 Конвенції та стаття 1 Першого протоколу застосовні в його справі, оскільки він звільнився з лав Збройних Сил, а рішення від 22 серпня 2001 року має приватно-правовий характер. Він також доводив, що він не мав змоги ініціювати виконавче провадження за рішенням від 29 липня 2003 року, оскільки органи влади не надали йому виконавчого листа для виконання цього рішення.

В. Оцінка Суду

1. Прийнятність

45. Суд зауважує, що він вже встановив в аналогічних справах проти України, що пункт 1 статті 6 Конвенції та стаття 1 Першого протоколу застосовні у справах, які стосуються вимог компенсації за військову форму, оскільки в таких справах йдеться про право на компенсацію за військову форму, а не — як вважає Уряд — про право власності на військову форму; що на час подій у тих справах заявники вже звільнилися з державної служби і мали можливість звернутися до суду згідно з національним законодавством; і що заборгованість за судовим рішенням становить майно (possession) для цілей статті 1 Першого протоколу (див., наприклад, рішення у справі «Войтенко проти України» (Voytenko v. Ukraine), № 18966/02, пп. 51–54, від 29 червня 2004 року; і у справі «Перетятко проти України» (Peretyatko v. Ukraine), № 37758/05, п. 16, від 27 листопада 2008 року). Суд не бачить підстав для іншого висновку у справі, що розглядається.

46. Щодо питання прийнятності скарг про невиконання рішення від 29 липня 2003 року, Суд повторює, що від особи, яка домоглася винесення остаточного судового рішення проти держави, не можна вимагати ініціювання окремого провадження з його примусового виконання (див. рішення у справі «Метаксас проти Греції» (Metaxas v. Greece), № 8415/02, п. 19, від 27 травня 2004 року; та у справі «Лізанец проти України» (Lizanets v. Ukraine), № 6725/03, п. 43, від 31 травня 2007 року). У таких справах відповідний державний орган, який було належним чином поінформовано про таке судове рішення, повинен вжити всіх необхідних заходів для його дотримання або передати його іншому компетентному органу для виконання (див. згадане вище рішення у справі Бурдова (№ 2), п. 68).

47. Крім того, Суд зазначає, що виконання судового рішення від 29 липня 2003 року залежало від наявності достатніх коштів, передбачених бюджетом на такі цілі, і державні виконавці не були вповноважені домагатися від держави внесення змін до бюджетного законодавства (див., наприклад, згадане вище рішення у справі Войтенка, п. 30; рішення у справі «Глова та Брегін проти України» (Glova and Bregin v. Ukraine), №№ 4292/04 і 4347/04, п. 14, від 28 лютого 2006 року; та «Васильєв проти України» (Vasylyev v. Ukraine), № 10232/02, п. 29, від 13 липня 2006 року).

48. Отже, Суд вважає, що заявникові не можна було дорікати за неподання до державної виконавчої служби заяви чи виконавчого листа для відкриття виконавчого провадження.

49. На таких самих підставах Суд визнає, що такий стан справ породжував питання про відповідальність держави за виконання судового рішення від 29 липня 2003 року і що у зв'язку з його невиконанням заявник може претендувати на статус жертви від порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу.

50. З огляду на зазначене вище, Суд відхиляє заперечення Уряду щодо прийнятності цієї частини заяви і доходить висновку, що вона порушує питання факту і права за Конвенцією, вирішення яких потребує розгляду заяви по суті. Він не бачить підстав для оголошення її непринятною. Отже, ця частина заяви оголошується прийнятною.

2. Щодо суті

а) Загальні принципи

51. Суд повторює, що право на суд, захищене статтею 6, було б ілюзорним, якби національна правова система Високої Договірної Сторони дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судове рішення залишалося невиконаним на шкоду будь-якій зі сторін (див. рішення у справі «Горнсбі проти Греції» (*Hornsby v. Greece*), від 19 березня 1997 року, п. 40, *Reports of Judgments and Decisions 1997-II*). Ефективний доступ до суду включає право на виконання судового рішення без невинуватених затримок (див. рішення у справі «Імобільяре Саффі» проти Італії» (*Immobiliare Saffi v. Italy*), [GC], № 22774/93, п. 66, *ECHR 1999-V*).

52. У такому самому контексті відсутність у заявника можливості домогтися виконання судового рішення, винесеного на його користь, становить втручання у право на мирне володіння майном, як це передбачено першим реченням першого пункту статті 1 Першого протоколу (див., серед інших джерел, згадане вище рішення у справі Войтенка, п. 53).

53. Відповідно необґрунтовано тривала затримка у виконанні обов'язкового для виконання судового рішення може становити порушення Конвенції (див. рішення у справі «Бурдов проти Росії», № 59498/00, *ECHR 2002-III*). Обґрунтованість такої затримки має оцінюватися з урахуванням, зокрема, складності виконавчого провадження, поведінки самого заявника та компетентних органів, а також суми і характеру присудженого судом відшкодування (див. рішення у справі «Райлян проти Росії» (*Raylyan v. Russia*), № 22000/03, п. 31, від 15 лютого 2007 року). Оцінюючи обґрунтованість затримки у виконанні судового рішення, слід належним чином урахувати той факт, що затримку, яка становила один рік і чотири місяці, у виплаті грошової компенсації, призначеної судовим рішенням, винесеним проти державного органу, Суд визнав надмірною (див. рішення у справі «Зубко та інші проти України» (*Zubko and Others v. Ukraine*), №№ 3955/04, 5622/04, 8538/04 і 11418/04, п. 70, *ECHR 2006-VI*).

54. Суд також повторює, що саме на державу покладено обов'язок дбати про те, щоб остаточні рішення, винесені проти її органів, установ чи підприємств, які перебувають у державній власності або контролюються державою, виконувалися відповідно до зазначених вище вимог Конвенції (див. згадане вище рішення у справі Войтенка; рішення у справі «Ромашов проти України» (*Romashov v. Ukraine*), № 67534/01, від 27 липня 2004 року; у справі «Дубенко проти України» (*Dubenko v. Ukraine*), № 74221/01, від 11 січня 2005 року; та у справі «Козачек проти України» (*Kozachek v. Ukraine*), № 29508/04, від 7 грудня 2006 року). Держава не може виправдовувати нестачею коштів невиконання судових рішень, винесених проти неї або проти установ чи підприємств, які перебувають в державній власності або контролюються державою (див. рішення у справі «Шмалько проти України» (*Shmalko v. Ukraine*), № 60750/00, п. 44, від 20 липня 2004 року). Держава несе відповідальність за виконання остаточних рішень, якщо чинники, які затримують чи перешкоджають їх повному й вчасному виконанню, перебувають у межах контролю органів влади (див. рішення у справі «Сокур проти України» (*Sokur v. Ukraine*), № 29439/02, від 26 квітня 2005 року, і у справі «Кришчук проти України» (*Kryshchuk v. Ukraine*), № 1811/06, від 19 лютого 2009 року).

b) Застосування цих принципів у справі, що розглядається

55. Суд зауважує, що в цій справі рішення військового суду Черкаського гарнізону від 22 серпня 2001 року досі не було виконано в повному обсязі і що затримка у виконанні рішення становила близько семи років і десяти місяців. Рішення Ленінського районного суду від 29 липня 2003 року залишається невиконаним вже протягом близько п'яти років і одинадцяти місяців. Доводи Уряду не містять будь-яких пояснень щодо таких значних затримок у виконанні судових рішень, винесених на користь заявника. Суд зазначає, що ці затримки спричинені поєднанням певних чинників, таких як брак бюджетних коштів, бездіяльність з боку державних виконавців та недоліки в національному законодавстві, унаслідок чого заявник не мав можливості домогтися виконання судових рішень у ситуації, коли в бюджеті не було передбачено коштів на такі цілі (див. пункти 12, 14, 16, 18, 30 і 34 вище). Суд вважає, що ці чинники не були поза межами контролю органів влади і, отже, визнає повну відповідальність держави за ситуацію, що склалася.

56. Суд зауважує, що у справах, які зачіпали питання, подібні до тих, що порушуються у цій справі, він у багатьох випадках визнавав наявність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції і статті 1 Першого протоколу (див., наприклад, рішення у справі «Сінко проти України» (Sinko v. Ukraine), № 4504/04, п. 17, від 1 червня 2006 року; і згаданий вище справі Козачека, п. 31). У справі немає жодного аргументу, який міг би спонукати Суд дійти іншого висновку.

57. Таким чином, Суд визнає, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції і статті 1 Першого протоколу у зв'язку з тривалим невиконанням рішення військового суду Черкаського гарнізону від 22 серпня 2001 року і рішення Ленінського районного суду від 29 липня 2003 року.

58. Беручи до уваги зазначені вище висновки, Суд не вбачає за необхідне розглядати в контексті тих самих положень скаргу заявника про невиконання ухвали Ленінського районного суду від 3 грудня 2002 року, якою суд зобов'язав державних виконавців вжити конкретних заходів для примусового виконання судового рішення від 22 серпня 2001 року, адже ця ухвала стосувалася виключно побічного питання, яке постало під час виконавчого провадження за зазначеним вище рішенням (див. рішення у справі «Жмак проти України» (Zhmak v. Ukraine), № 36852/03, п. 21, від 29 червня 2006 року).

II. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

59. Заявник скаржився на відсутність ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку зі своїми скаргами про невиконання судових рішень, винесених на його користь. Він посилався на статтю 13 Конвенції, яка проголошує:

«Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

А. Доводи сторін

60. Посилаючись на своє заперечення проти застосовності пункту 1 статті 6 Конвенції (див. пункт 41 вище), Уряд з самого початку доводив, що й стаття 13 Конвенції так само незастосовна у справі заявника. У своїх наступних зауваженнях Уряд не навів додаткових уточнень своєї позиції, незважаючи на чітке прохання Суду до сторін надати додаткові зауваження стосовно питання національних засобів юридичного захисту у зв'язку з тривалим невиконанням рішень національних судів.

61. Заявник висував доводи про відсутність ефективних засобів юридичного захисту у правовій системі України щодо питань, порушених у цій справі.

В. Оцінка Суду

1. Прийнятність

62. Суд зазначає, що ця частина заяви пов'язана з розглянутими вище скаргами за пунктом 1 статті 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу і тому вона так само оголошується прийнятною (див. пункти 45–50 вище).

2. Щодо суті

а) Загальні принципи

63. Суд повторює, що стаття 13 Конвенції прямо виражає обов'язок держави, передбачений статтею 1 Конвенції, захищати права людини передусім у межах своєї власної правової системи. Таким чином, ця стаття вимагає від держав національного засобу юридичного захисту, який би забезпечував вирішення по суті поданої за Конвенцією «небезпідставної скарги», та надання відповідного відшкодування (див. справу «Кудла проти Польщі» (*Kudla v. Poland*) [GC], № 30210/96, п. 152, ECHR 2000-XI).

64. Зміст зобов'язань Договірних держав за статтею 13 Конвенції залежить від характеру поданої заявником скарги; «ефективність» «засобу юридичного захисту» у значенні цієї статті не залежить від визначеності сприятливого для заявника результату. Водночас засіб юридичного захисту, якого вимагає стаття 13, має бути «ефективним» як з практичної, так і з правової точки зору, тобто таким, що або запобігає стверджуваному порушенню чи його повторенню в подальшому, або забезпечує адекватне відшкодування за те чи інше порушення, яке вже відбулося. Навіть якщо якийсь окремий засіб юридичного захисту сам по собі не задовольняє вимоги статті 13, задоволення її вимог може забезпечуватися за допомогою сукупності засобів юридичного захисту, передбачених національним законодавством (див. згадане вище рішення у справі Кудли, пп. 157–158; та рішення у справі «Вассерман проти Росії» (№ 2) (*Wasserman v. Russia*) (no. 2), № 21071/05, п. 45, від 10 квітня 2008 року).

65. Суд вже дав широке тлумачення вимогам статті 13 Конвенції щодо скарг про невиконання рішень національних судів у нещодавньому рішенні у справі Бурдова (№ 2) (див. згадане вище рішення у справі Бурдова, п. 98–100), у відповідних пунктах якого зазначено:

«98. Якщо йдеться саме про справи стосовно тривалості провадження, найефективнішим рішенням є запровадження засобу, який би прискорював провадження і не допускав би надмірно тривалого провадження у справі (див. рішення у справі «Скордіно проти Італії» (№ 1) (*Scordino v. Italy*) (no. 1) [GC], № 36813/97, п. 183, ECHR 2006-...). Так само й у справах про невиконання судових рішень будьякий засіб юридичного захисту, який дозволяє запобігти порушенню шляхом забезпечення вчасного виконання рішення, є в принципі найціннішим.

Однак, якщо судові рішення винесене проти держави і на користь фізичної особи, від такої особи в принципі не слід вимагати використання таких засобів (див. згадане вище рішення у справі «Метаксас проти Греції», п. 19): тягар виконання такого рішення покладається головним чином на органи влади, яким слід використати всі засоби, передбачені в національній правовій системі, щоб прискорити процес виконання рішення і не допустити таким чином порушення Конвенції (див. згадане вище рішення у справі Акашева, пп. 21–22).

99. Держави можуть також визнати за необхідне запровадити лише компенсаторний засіб юридичного захисту, подбавши про те, щоб такий засіб не вважався неефективним. Якщо такий компенсаторний засіб юридичного захисту передбачений в національній правовій системі держави, Суд повинен залишити державі більш широкі межі свободи розсуду, аби надати їй можливість організувати порядок використання такого засобу у спосіб, що враховує специфіку її власної правової системи і традицій, а також існуючий в даній країні рівень життя. Суд, однак, зобов'язаний переконатися в тому, що спосіб, в який тлумачиться і застосовується відповідний національний закон, призводить до наслідків, сумісних з принципами Конвенції з точки зору тлумачення їх у світлі практики Суду (див. згадане вище рішення у справі Скордіно, пп. 187–191). Суд визначив ключові критерії для перевірки ефективності компенсаторного засобу юридичного захисту щодо надмірно тривалих судових проваджень. Ці критерії, які також застосовні до справ про невиконання рішень (див. згадане вище рішення у справі Вассермана, пп. 49 і 51), вимагають таке:

- позов про відшкодування має бути розглянутий упродовж розумного строку (див. згадане вище рішення у справі Скордіно, п. 195 у кінці);
- призначене відшкодування має бути виплачено без зволікань і, як правило, не пізніше шести місяців від дати, на яку рішення про його призначення набирає законної сили (див. там само, п. 198);
- процесуальні норми стосовно позову про відшкодування мають відповідати принципів справедливості, гарантованому статтею 6 Конвенції (див. там само, п. 200).
- норми стосовно судових витрат не повинні покладати надмірний тягар на сторону, яка подає позов, якщо її позов обґрунтований (див. там само, п. 201);
- розмір відшкодування не повинен бути нерозумним у порівнянні з розміром відшкодувань, призначених Судом в аналогічних справах (див. там само, пп. 202–206 і 213).

100. Стосовно цього останнього критерію Суд зазначив, що у випадках, коли йдеться про відшкодування матеріальної шкоди, національні суди мають явно кращі можливості визначати наявність такої шкоди та її розмір. Але інша ситуація — коли йдеться про моральну шкоду. Існує обґрунтована і водночас спростовна презумпція, що надмірно тривале провадження даватиме підстави для відшкодування моральної шкоди (див. згадані вище рішення у справах Скордіно, пп. 203–204, та Вассермана, п. 50). Суд вважає таку презумпцію особливо незаперечною у випадку надмірної затримки у виконанні державою винесеного проти неї судового рішення, враховуючи те, що недотримання державою свого зобов'язання з повернення боргу після того, як заявник, пройшовши через судовий процес, домогся успіху, неминуче викликатиме у нього почуття розпачу.»

b) Застосування цих принципів у справах проти України і у справі, що розглядається

66. Суд посилається на одну з перших справ проти України, в якій він розглядав питання наявності ефективних засобів юридичного захисту щодо скарг на тривале невиконання судових рішень і дійшов у зв'язку з цим таких висновків (див. згадане вище рішення у справі Войтенка, пп. 30 31 і 48):

«30. Уряд посилався на те, що заявник мав можливість оскаржити бездіяльність чи упущення з боку державної виконавчої служби і Державного казначейства та вимагати відшкодування заподіяної йому матеріальної і моральної шкоди. Втім, у цій справі боржником є державний орган, і виконання рішення, винесеного проти нього, можливе — як свідчать матеріали справи — лише у випадку, якщо держава передбачить і визначить на такі цілі відповідні кошти в Державному бюджеті України шляхом здійснення необхідних законодавчих заходів. Факти справи свідчать про те, що протягом усього періоду, який розглядається, виконання відповідного судового рішення затримувалося саме через відсутність законодавчих заходів, а не через неналежне виконання державними виконавцями своїх обов'язків. Тому заявникові не можна дорікати за те, що він не ініціював провадження проти державного виконавця (див. ухвалу у справі «Шестаков проти Росії» (Shestakov v. Russia), №

48757/99, від 18 червня 2002 року). Суд також зазначає й те, що згідно з доводами Уряду не було жодних порушень у тому, яким чином здійснювалося виконавче провадження державною виконавчою службою і Державним казначейством.

31. За цих обставин Суд доходить висновку, що заявник не був зобов'язаний удаватися у подальшому до засобу юридичного захисту, на який посилався Уряд. Суд нагадує про свої висновки (пункти 30–31 вище) у цій справі стосовно аргументу Уряду щодо національних засобів юридичного захисту. З таких самих міркувань Суд визнає, що заявник не мав ефективного засобу юридичного захисту, як цього вимагає стаття 13 Конвенції, який би забезпечив відшкодування шкоди, спричиненої затримкою у провадженні, про яке йдеться. Отже, мало місце порушення цього положення. ...».

67. Суд підтвердив зазначені вище висновки при розгляді наступних справ, в яких порушувалося аналогічне питання (див., наприклад, згадане вище рішення у справі Ромашова, пп. 31–32 і 47; рішення у справі «Гаркуша проти України» (*Garkusha v. Ukraine*), № 4629/03, пп. 18–20, від 13 грудня 2005 року; «Михайлова та інші проти України» (*Mikhaylova and Others v. Ukraine*), № 16475/02, пп. 27 і 36, від 15 червня 2006 року; згадане вище рішення у справі Васильєва, пп. 31–33 і 41; рішення у справі «Раїса Тарасенко проти України» (*Raisa Tarasenko v. Ukraine*), № 43485/02, пп. 13, 14 і 23, від 7 грудня 2006 року; і у справі «Півненко проти України» (*Pivnenko v. Ukraine*), № 36369/04, пп. 18–20, від 12 жовтня 2006 року).

68. Повертаючись до справи, що розглядається, Суд встановлює, що в поданнях сторін ніщо не свідчить про те, що на національному рівні існував засіб юридичного захисту, який задовольняв би вимоги статті 13 Конвенції щодо скарг заявника на невиконання рішень, винесених судом на його користь.

69. Незважаючи на сприятливий для заявника результат провадження, яке він ініціював проти державної виконавчої служби, воно не дало йому змоги попередити або виправити порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу, згодом виявлені Судом в його справі. Хоча фактом є те, що остаточним рішенням від 29 липня 2003 року суд визнав державну виконавчу службу винною у затягуванні виконавчого провадження за рішенням від 22 серпня 2001 року і зобов'язав її виплатити заявникові відшкодування, це не покращило ситуацію, оскільки провадження з виконання рішення від 22 серпня 2001 року завершено не було і навіть не було прискорено, а відшкодування, призначене рішенням від 29 липня 2003 року, залишилося невиплаченим.

70. Отже, Суд визнає, що у справі, яка розглядається, мало місце порушення статті 13 Конвенції.

III. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 34 КОНВЕНЦІЇ

71. Заявник стверджував, що його адвокат не мав змоги витребувати деякі документи (які саме — не уточнюється) з матеріалів справи заявника в Ленінському суді, які, на думку адвоката, потребувалися для обґрунтування цієї заяви. Заявник посилався на статтю 34 Конвенції, яка передбачає таке:

«Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права».

72. Суд зазначає, що він одержав від заявника та його адвоката копії всіх документів, які, на думку Суду, потребувалися для вирішення цієї справи.

Крім того, Суд зауважує, що адвокат не подав до Ленінського суду доручення, яке посвідчує його повноваження діяти від імені заявника. У цілому заява не містить будь-яких ознак перешкоджання здійсненню заявником свого права за статтею 34 Конвенції. Отже, немає потреби в подальшому розгляді цієї скарги (див., *mutatis mutandis*, ухвалу у справі «Моїсєєв проти Росії» (*Moiseyev v. Russia*), № 62936/00, від 9 грудня 2004 року).

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 46 КОНВЕНЦІЇ

73. Суд зазначає, що ця справа стосується існуючої проблеми, яка постійно нагадує про себе, породжуючи порушення Конвенції, які найчастіше виявляє Суд у справах проти України; більше ніж половина рішень, винесених Судом у справах проти України, стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень, відповідальність за які несуть органи влади України. Суд зауважує, що одне з перших таких рішень, яке було винесено в 2004 році, ґрунтувалося на фактах, подібних до фактів у цій справі (див. згадане вище рішення у справі Войтенка). Зокрема, у справі Войтенка заявник не міг одержати суми грошової компенсації, призначеної йому у зв'язку з його звільненням з військової служби, протягом чотирьох років. У справі Войтенка, окрім висновку про наявність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу у зв'язку із затримкою у виплаті присудженої національним судом компенсації, Суд дійшов також висновку, що правова система України не надає ефективного засобу юридичного захисту, як цього вимагає стаття 13 Конвенції, спроможного запобігти затримкам у виконанні судових рішень або забезпечити відшкодування шкоди, завданої такими затримками.

74. Справа, що розглядається, свідчить про те, що питання тривалого невиконання остаточних рішень та відсутності ефективних засобів юридичного захисту в правовій системі України залишаються невирішеними попри той факт, що існують відповідні рішення Суду з чіткими закликами до Уряду вжити необхідних заходів для вирішення таких питань.

75. За цих обставин Суд вважає за необхідне розглянути цю справу з точки зору вимог статті 46 Конвенції, яка передбачає таке:

«1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням».

А. Доводи сторін

76. Заявник доводив, що систематичне недотримання органами влади України свого обов'язку з виконання рішень національних судів, винесених проти державних органів або підприємств, які перебувають в державній власності або контролюються державою, а також незапровадження у зв'язку з цим ефективного засобу юридичного захисту становить системну проблему. Він посилався на кілька справ, в яких порушувалися аналогічні питання і в яких Суд вже постановив рішення, що набули статусу остаточних. Зокрема, це — рішення у справах «Свінтицький і Гончаров проти України» (*Svintitskiy and*

Goncharov v. Ukraine) (№ 59312/00, від 4 жовтня 2005 року); «Михайлова та інші проти України» (Mikhaylova and Others v. Ukraine) (№ 16475/02, від 15 червня 2006 року); «Олександр Шевченко проти України» (Aleksandr Shevchenko v. Ukraine) (№ 8371/02, від 26 квітня 2007 року); «Колесник проти України» (Kolesnik v. Ukraine) (№ 20824/02, від 10 квітня 2008 року); «Майданик проти України» (Maydanik v. Ukraine) (№ 20826/02, від 10 квітня 2008 року); і «Тіщенко проти України» (Tishchenko v. Ukraine) (№ 33892/04, від 25 вересня 2008 року).

77. Уряд доводив, що проблеми, які перешкоджають виконанню рішень, винесених національними судами, в кожній окремій справі мають свою специфіку. У деяких випадках такі рішення залишалися невиконаними через брак відповідних бюджетних коштів, тоді як в інших випадках — унаслідок недоліків у національному законодавстві та адміністративній практиці або унаслідок упущень чи бездіяльності державної виконавчої служби, що теж мало місце у цій справі. Отже, на думку Уряду, ця справа не пов'язана з існуванням системної проблеми. Уряд також доводив, що процедуру «пілотного» рішення не слід застосовувати в цій справі, оскільки заходи, спрямовані на вирішення проблеми тривалого невиконання рішень національних судів, вже були визначені Комітетом міністрів в його Проміжній резолюції від 6 березня 2008 року. На думку Уряду, застосування такої процедури в цій справі означатиме, що Суд здійснюватиме наглядову функцію.

В. Оцінка Суду

1. Застосування процедури «пілотного» рішення

78. Суд повторює, що стаття 46 Конвенції — згідно з тлумаченням цієї статті в контексті статті 1 — покладає на державу-відповідача юридичний обов'язок здійснити під наглядом Комітету міністрів відповідні загальні та/або індивідуальні заходи для захисту прав заявника, порушення яких було встановлено Судом. Таких заходів держава-відповідач повинна вжити також стосовно інших осіб, ситуація яких аналогічна ситуації заявника — перш за все шляхом вирішення проблем, які спонукали Суд до таких висновків (див. рішення у справах «Скоццарі та Джунта проти Італії» (Scozzari & Giunta v. Italy), [GC], №№ 39221/98 і 41963/98, п. 249, ECHR 2000-VIII); «Крістіна Гудвін проти Сполученого Королівства» (Christine Goodwin v. the United Kingdom), [GC], № 28957/95, п. 120, ECHR 2002-VI; «Лукенда проти Словенії» (Lukenda v. Slovenia), № 23032/02, п. 94, ECHR 2005-X; та «S. і Марпер проти Сполученого Королівства» (S. and Marper v. the United Kingdom), [GC], №№ 30562/04 і 30566/04, п. 134, ECHR 2008-...).

79. У своїй резолюції від 12 травня 2004 року стосовно рішень, які розкривають системну проблему, що лежить в основі порушень, Комітет міністрів запропонував Суду «вказувати у своїх рішеннях про порушення Конвенції на те, що, на його думку, становить системну проблему, яка лежить в основі порушення, та на першопричину цієї проблеми — зокрема у тому випадку, коли вона може спричинити зростання кількості звернень,— з метою надання допомоги державам у пошуку належного розв'язання цієї проблеми, а Комітетові міністрів — у нагляді за виконанням рішень» (див. пункт 37 вище).

80. З метою забезпечення ефективного виконання рішень, постановлених Судом у таких справах, Суд може застосувати процедуру «пілотного» рішення, яка дає йому змогу чітко вказати у такому рішенні на існування структурних проблем, які лежать в основі порушень, а також на конкретні засоби чи заходи, за допомогою яких держава-відповідач має виправити ситуацію (див. рішення у справі «Броньовський проти Польщі» (Broniowski v. Poland), [GC], № 31443/96, пп. 189–194 та резолютивна частина, ECHR 2004-V, і у справі «Гуттен-Чапська проти Польщі» (Hutten-Czapska v. Poland), [GC], № 35014/97, пп. 231–239 і резолютивна частина, ECHR 2006-VIII).

81. Дотримуючись підходу, опрацьованого у справі Бурдова (№ 2) (див. згадане вище рішення у справі Бурдова, пп. 129–130), яка стосувалася аналогічних питань невиконання рішень національних судів у Російській Федерації, Суд вважає за доцільне застосувати процедуру «пілотного» рішення у справі, що розглядається, ураховуючи передусім повторюваний і хронічний характер проблем, які лежать в основі порушень, велику кількість потерпілих від таких порушень в Україні та нагальну необхідність надання їм невідкладного й належного відшкодування на національному рівні.

82. Застосування процедури «пілотного» рішення в цій справі не суперечить, як це доводив Уряд, існуючому розподілу функцій між органами Конвенції. Хоча саме на Комітет міністрів покладене завдання здійснювати нагляд за вжиттям заходів, покликаних забезпечити виконання державою-відповідачем своїх зобов'язань за статтею 46 Конвенції, завдання Суду полягає — як це визначено статтею 19 Конвенції — «в забезпеченні дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї», а найкращий спосіб виконання такого завдання не обов'язково полягає в повторенні одних і тих самих висновків у численній низці справ (див., *mutatis mutandis*, ухвалу у справі «Е. Г. проти Польщі» (E. G. v. Poland), № 50425/99, п. 27, від 23 вересня 2008 року). Отже, з огляду на повторюваний характер проблем, на існування яких Суд вказує в цій справі, саме в компетенції Суду застосувати процедуру «пілотного» рішення, щоб спонукати державу-відповідача до вирішення великої кількості індивідуальних справ, породжуваних однією і тією самою структурною проблемою, що існує на національному рівні (див. згадане вище рішення у справі Бурдова (№ 2), п. 127).

2. Існування практики, несумісної з вимогами Конвенції

83. Суд зазначає, що за останні п'ять років, що минули після його перших рішень (див., наприклад, згадане вище рішення у справі Войтенка), в яких було вказано на наявність численних аналогічних порушень Конвенції у зв'язку з невиконанням або надмірною тривалістю виконання в Україні остаточних рішень національних судів про відшкодування та у зв'язку з відсутністю ефективних національних засобів юридичного захисту щодо таких порушень, він виніс рішення вже в більше ніж 300 таких справах проти України. Хоча справді існують певні уразливі групи українських громадян, яких ці проблеми зачіпають більше, ніж інших, і яких не обов'язково відносити до певної «категорії громадян, яку легко ідентифікувати», осіб, які перебувають у такій самій ситуації, що і заявник, (див. для порівняння згадані вище рішення у справах Броньовського, п. 189, і Гуттен-Чапської, п. 229). Як видно з практики,

напрацьованої на сьогодні Судом при розгляді таких справ, будь-яка особа, яка домоглася від національного органу остаточного рішення, за виконання якого несуть відповідальність органи влади України, наражається на ризик бути позбавленою можливості скористатися вигодами від такого рішення відповідно до Конвенції.

84. Суд не бачить підстав не погоджуватися з Урядом у тому, що причина затримок у виконанні остаточних рішень національних судів — в існуванні низки різних дисфункцій у правовій системі України. Зокрема, Суд нагадує свої висновки за пунктом 1 статті 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу в цій справі, а саме — що затримки у виконанні рішень, винесених на користь заявника, були спричинені поєднанням певних факторів, таких як брак бюджетних коштів, бездіяльність з боку державних виконавців та недоліки в національному законодавстві (див. пункт 55 вище). В інших справах, в яких порушуються аналогічні питання, заявники не мали змоги домогтися вчасної виплати присудженого судом відшкодування через невжиття органами влади певних бюджетних заходів або через запровадження заборони на арешт і продаж майна, що належить підприємствам, які перебувають у державній власності або контролюються державою (див., наприклад, згадані вище рішення у справах Ромашова, Дубенка і Козачка).

85. Суд зауважує, що всі зазначені вище фактори перебували в межах контролю держави, яка досі не спромоглася вжити заходів для покращення ситуації, незважаючи на значну й послідовну практику Суду з вирішення таких справ.

86. Про системний характер проблем, на який указується в цій справі, також свідчить той факт, що на цей час у Суді очікують розгляду приблизно 1400 заяв проти України, які повністю або частково стосуються таких проблем, і кількість таких заяв постійно зростає.

87. Суд належним чином урахує позицію Комітету міністрів, який визнав, що невиконання рішень національних судових органів є в Україні структурною проблемою, яка залишається невирішеною (див. пункти 38–39 вище).

88. З огляду на викладене вище, Суд доходить висновку, що порушення, зазначені в цьому рішенні, не пов'язані з якимсь поодиноким випадком чи особливим поворотом подій у цій справі, але є наслідком недоліків регуляторної та адміністративної практики органів влади держави з виконання рішень національних судів, за які вони несуть відповідальність. Отже, ситуацію у цій справі слід кваліфікувати як таку, що є результатом практики, несумісної з положеннями Конвенції (див. рішення у справі «Боттацці проти Італії» (*Bottazzi v. Italy*) [GC], № 34884/97, п. 22, ECHR 1999-V, і згадане вище рішення у справі Бурдова (№ 2), пп. 134–135).

3. Запровадження загальних заходів для усунення структурних проблем, що лежать в основі порушень Конвенції у цій справі

89. Суд повторює, що у принципі його завдання не полягає в тому, щоб визначати, які саме заходи з усунення недоліків були б доцільними для виконання державою-відповідачем своїх зобов'язань за статтею 46 Конвенції. За умови відповідного моніторингу з боку Комітету міністрів за державою-відповідачем залишається право самостійно обирати засоби, за допомогою

яких вона виконуватиме своє правове зобов'язання за статтею 46 Конвенції, але такі засоби не повинні суперечити висновкам, викладеним у рішенні Суду (див. згадане вище рішення у справі «Скоццарі та Джюнта проти Італії», п. 249).

90. Структурні проблеми, на існування яких Суд вказує в цій справі, мають широкомасштабний і комплексний характер. Судячи з наявної інформації, вони вимагають здійснення всебічних і комплексних заходів, можливо, законодавчого та адміністративного характеру, із залученням різних національних органів. Справді, Комітет міністрів має кращі можливості і ресурси для здійснення моніторингу за заходами, які має запровадити Україна в цьому зв'язку.

91. Суд схвально відзначає, що питання щодо запровадження заходів для подолання структурних проблем тривалого невиконання рішень та відсутності національних засобів юридичного захисту вже детально розглядалося Комітетом міністрів у взаємодії з органами влади України (див. пункти 38–39 вище). Проте аналіз висновків, яких Суд дійшов у цій справі та інших аналогічних справах проти України, у поєднанні з іншими наявними у Суду відповідними матеріалами свідчить про те, що держава-відповідач демонструє майже повну відсутність бажання вирішувати проблеми, про які йдеться.

92. Суд наголошує, що слід невідкладно запровадити конкретні реформи в законодавстві та адміністративній практиці України для приведення їх у відповідність до висновків Суду в цьому рішенні та до вимог статті 46 Конвенції. Суд залишає за Комітетом міністрів право визначити, який саме шлях подолання зазначених проблем був би найдоцільнішим, та вказати той чи інший загальний захід, який має вжити держава-відповідач.

93. У цьому зв'язку Суд посилається на основні принципи, які він встановив у своїй практиці вирішення такого питання і яким мають відповідати загальні заходи, що потребуються (див. пункти 45–46 і 51–54 вище).

94. У будь-якому разі держава-відповідач повинна невідкладно — не пізніше ніж упродовж одного року від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного,— запровадити в національній правовій системі відповідний засіб юридичного захисту або поєднання таких засобів та забезпечити, щоб

такий засіб чи засоби відповідали як у теорії, так і на практиці ключовим критеріям, які Суд встановив у своїй практиці і на які знову вказав у цьому рішенні (див. пункт 63–65 вище). При цьому органи влади України мають належним чином врахувати рекомендації Комітету міністрів Договірним державам щодо покращення національних засобів юридичного захисту (див. 35–36 вище).

4. Процедура, що має застосовуватися в аналогічних справах

95. Суд повторює, що одне із завдань процедури «пілотного» рішення полягає в забезпеченні можливості якомога скорішого відшкодування на національному рівні шкоди, заподіяної великій кількості осіб внаслідок існування структурної проблеми, яку визначено в пілотному рішенні Суду (див. згадане вище рішення у справі Бурдова (№ 2), п. 127). Хоча заходи держави-відповідача мають передусім спрямовуватися на усунення такої дисфункції та запровадження у разі потреби ефективних засобів юридичного захисту стосовно відповідних порушень, вони також можуть включати кроки з

врегулювання окремо взятих спорів — наприклад, досягнення дружніх урегулювань із заявниками або одностороннє висунення пропозицій з вирішення спору відповідно до вимог Конвенції. Таким чином, Суд має можливість визначити в «пілотному» рішенні процедуру, яка має

застосовуватися у справах, пов'язаних з одними і тими самими структурними проблемами (див., *mutatis mutandis*, згадане вище рішення у справі Броньовського, п. 198, та у справі «ХсенідесАрестіс проти Туреччини» (*Xenides-Arestis v. Turkey*), № 46347/99, п. 50, від 22 грудня 2005 року).

96. За існуючих обставин Суд вважає за необхідне відкласти розгляд подібних справ до запровадження відповідних заходів державою-відповідачем. Суд вважає за доцільне розрізняти дві категорії справ — справи, які вже перебувають на розгляді в Суді, і ті, що можуть надійти вже після ухвалення цього рішення, аби держава-відповідач мала можливість різними засобами врегулювати спори у справах першої з цих категорій, як це зазначено нижче.

a) Заяви, подані після винесення цього рішення

97. Суд відкладе розгляд всіх нових заяв, поданих до Суду після винесення цього рішення, в яких заявники висуватимуть небезпідставні скарги, пов'язані виключно з тривалим невиконанням рішень національних судів, за виконання яких держава несе відповідальність, а також скарги про відсутність ефективних засобів юридичного захисту щодо такого невиконання. Ця умова з відкладення проваджень діятиме протягом року від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного. Заявників у таких справах буде поінформовано відповідним чином.

b) Заяви, подані до винесення цього рішення

98. Водночас стосовно заяв, поданих до винесення цього рішення, Суд вирішує застосувати дещо іншу процедуру. Зокрема, після проголошення цього рішення Суд доведе до відома Уряду України заяви, які порушують питання, подібні до тих, що порушені в цій справі і не містять інших небезпідставних скарг. Змагальні провадження у всіх таких справах будуть відкладені на один рік від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного. Провадження у справах, про які вже було повідомлено Уряду відповідно до підпункту «b» пункту 2 правила 54 Регламенту Суду, але які ще не були розглянуті Судом по суті, також відкладатимуться на такий самий строк.

99. Тимчасом упродовж одного року від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного, держава-відповідач повинна забезпечити адекватне й достатнє відшкодування всім заявникам у справах, зазначених у попередньому пункті, про скарги яких стосовно тривалого невиконання рішень національних органів вже було повідомлено Уряд-відповідач. Суд повторює, що затримки з виконанням рішень національних судів мають обчислюватися і оцінюватися в контексті вимог Конвенції, а також відповідно до критеріїв, визначених у цьому рішенні (див., зокрема, пункт 53 вище). На думку Суду, таке відшкодування органи влади можуть забезпечити шляхом запровадження *proprio motu* (з власної ініціативи) ефективного національного засобу юридичного захисту у таких справах або через врегулювання окремо взятих спорів — наприклад, досягнення дружніх урегулювань із заявниками або

одностороннє висування пропозицій з вирішення спору відповідно до вимог Конвенції.

100. Однак, якщо держава-відповідач не запровадить такі заходи після пілотного рішення й надалі порушуватиме Конвенцію, Суд не матиме іншого вибору, ніж відновити розгляд всіх аналогічних заяв, які перебувають у нього на розгляді, і ухвалити щодо них рішення, яке забезпечуватиме ефективне дотримання Конвенції (див., *mutatis mutandis*, згадане вище рішення у справі «Е. Г. проти Польщі», п. 28).

101. Рішення про відкладення розгляду зазначених вище справ Суд ухвалюватиме, зберігаючи

за собою право в будь-який момент оголосити будь-яку з таких справ неприйнятною або вилучити її зі свого реєстру після досягнення сторонами дружнього врегулювання або вирішення спору іншими засобами відповідно до статей 37 або 39 Конвенції.

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

102. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

103. Посилаючись на той факт, що призначене судом відшкодування залишається невиплаченим вже протягом дуже тривалого часу, заявник вимагав призначити йому 1837,63 гривень⁷ відшкодування інфляційних втрат за заборгованістю за судовими рішеннями, винесеними на його користь. На підтвердження своєї вимоги заявник надав детальні розрахунки, здійснені на підставі офіційних індексів інфляції, виданих Державним комітетом статистики України. Згідно з цими розрахунками призначені йому судом суми знецінилися внаслідок інфляції приблизно наполовину. Заявник також вимагав відшкодування моральної шкоди в розмірі 7000 євро.

104. Уряд оспорував вимоги заявника як надмірні і необґрунтовані. Щодо вимог стосовно інфляційних збитків Уряд посилався на той факт, що заявник не надав документів на підтвердження своїх розрахунків.

105. Суд відзначає незаперечність того факту, що держава досі не виконала свого зобов'язання з виконання судових рішень, про які йдеться.

106. Суд також зазначає, що вимога заявника стосовно покриття збитків із врахуванням інфляції підтверджена детальними розрахунками на підставі офіційних даних щодо індексів інфляції. Ураховуючи те, що Уряд не оспорував застосований заявником метод розрахунку і точність його розрахунків (див., наприклад, «Максиміха проти України» (*Maksimikha v. Ukraine*), № 43483/02, п. 29, від 14 грудня 2006 року), Суд призначає йому суму згідно із заявленою вимогою, а саме — 174 євро.

⁷ Приблизно 174 євро.

107. Щодо вимоги про відшкодування моральної шкоди Суд вважає, що порушення, які встановлено в цій справі, напевне спричинили заявникові стрес і неспокій. Керуючись принципом справедливості, Суд призначає йому відшкодування за цим пунктом у розмірі 2500 євро.

В. Судові та інші витрати

108. Заявник також вимагав 4350 гривень⁸ на відшкодування судових та інших витрат, понесених у національних судах, та 14 000 гривень⁹ на відшкодування витрат, понесених у Суді. Він надав договори про надання адвокатом юридичних послуг та квитанції на посвідчення сплати ним цих послуг.

109. Уряд наполягав, що зазначені вище вимоги є надмірними, і просив Суд розглянути їх з урахуванням критеріїв, напрацьованих Судом у своїй практиці; при цьому Уряд посилався, зокрема, на рішення у справі «Толстой Милославський проти Сполученого Королівства» (Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom), від 13 липня 1995 року, п. 77, серія А, № 316-В).

110. Суд повторює, що згідно з його практикою заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише в разі, якщо доведено, що такі витрати були фактично понесені і були неминучими, і що їхній розмір є обґрунтованим. У справі, що розглядається, Суд, беручи до уваги наявну у нього інформацію та зазначені вище критерії, визнає за доцільне призначити заявникові 1740 євро згідно із заявленою вимогою.

С. Пеня

111. Суд вважає, що пеня у разі несвоєчасної виплати має визначатися на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги за пунктом 1 статті 6 і статтею 13 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу, а решту скарг заявника — неприйнятними.

2. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу.

3. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 13 Конвенції.

4. *Постановляє*, що зазначені вище порушення є наслідком несумісності з положеннями Конвенції практики, яка полягає в систематичному невиконанні державою-відповідачем рішень національних судів, за виконання яких вона несе відповідальність і у зв'язку з якими сторони, права яких порушені, не мають ефективних засобів юридичного захисту.

5. *Постановляє*, що держава-відповідач повинна невідкладно — не пізніше ніж упродовж одного року від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції,— запровадити

⁸ Приблизно 413 євро.

⁹ Приблизно 1327 євро.

ефективний засіб юридичного захисту або комплекс таких засобів юридичного захисту, спроможних забезпечити адекватне й достатнє відшкодування за невиконання або затримки у виконанні рішень національних судів відповідно до принципів, встановлених практикою Суду.

6. *Постановляє*, що упродовж одного року від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного, держава-відповідач повинна надати таке відшкодування всім заявникам, заяви яких, подані до Суду, були повідомлені Уряду на підставі підпункту «b» пункту 2 правила 54 Регламенту Суду до винесення цього рішення або будуть повідомлені Уряду додатково до цього рішення і які стосуються небезпідставних скарг, пов'язаних виключно з тривалим невиконанням рішень національних судів, за виконання яких держава несе відповідальність, а також скарг про відсутність ефективних засобів юридичного захисту щодо такого невиконання.

7. *Постановляє*, що до запровадження таких заходів Суд відкладає на один рік від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного, провадження в усіх справах, в яких заявниками висуваються небезпідставні скарги, пов'язані виключно з тривалим невиконанням рішень національних судів, за виконання яких держава несе відповідальність, а також скарги про відсутність ефективних засобів юридичного захисту щодо такого невиконання, зберігаючи за собою право в будь-який момент оголосити будь-яку з таких справ неприйнятною або вилучити її зі свого реєстру після досягнення сторонами дружнього врегулювання або вирішення спору іншими засобами відповідно до статей 37 або 39 Конвенції.

8. *Постановляє*, що:

а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним, держава-відповідач має виплатити заявнику:

i) існуючу заборгованість за судовими рішеннями від 22 серпня 2001 року та 29 липня 2003 року, а також 174 (сто сімдесят чотири) євро, призначених з урахуванням інфляції;

ii) 2500 (дві тисячі п'ятсот) євро — на відшкодування моральної шкоди, а також 1740 (одну тисячу сімсот сорок) євро — на відшкодування судових витрат, з урахуванням будь-якого податку в разі його стягнення із заявника;

b) зазначені вище суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

c) зі впливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на зазначену вище суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, чинної у період несплати, плюс три відсоткові пункти.

9. *Відхиляє* решту вимог заявника стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 15 жовтня 2009 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
Голова